

OKULÖNCESİ EĞİTİMDE BAŞARI: ÖĞRETMEN

Ayşe B. AKSOY Ayşe Dilek ÖĞRETİR

G. Ü. Mesleki Eğitim Fakültesi - ANKARA

ÖZET

Okulöncesi Eğitimde Başarı: Öğretmen

Hayatın ilk yıllarında alınan eğitimin ve geçirilen deneyimlerin daha sonraki yaşlarda öğrenme yeteneği ve akademik başarı üzerinde önemli etkileri vardır. Öğrenmeye ve eğitime elverişli bir dönem olan okulöncesi döneminde, çocukların kötü alışkanlıkları ve katı davranışları olmadığından, onları iyi alışkanlıklara ve uygun davranışlara yönlendirmek, diğer dönemlere göre daha kolaydır.

Okulöncesi eğitimin amaçlarına ulaşma herkesten ve her şeyden daha çok öğretmenin kişilik yapısına, öğretim teknikleri konusundaki bilgisine ve bu teknikleri uygulayışındaki esnek tutumuna bağlıdır.

Nitelikli öğretmen yetiştirilmesi de öğretim kurumlarının yeterliliğine bağlıdır. Üniversitelerin bu konudaki temel sorumluluğu, mevcut bilgilere yeni bilgiler eklemek, öğrencilerinin yaratıcı fikirler üretmesine ve kişiliğini geliştirici programlara yer vermek olmalıdır.

Sonuç olarak, okulöncesi öğretmeni yetiştiren programların hedefi, çok sayıda öğretmen mezun etmek değil, çağdaş düzeyde öğretim ve araştırma yapmak olmalıdır.

Anahtar Sözcükler: Okulöncesi eğitim, öğretmenin niteliği, öğretmen yetiştirme.

ABSTRACT

Success In Preschool Education: Teacher

The education received and the experiences had during the first years of life have important effects on the learning skill and academic success at the older ages. During preschool age, which is a suitable period for learning and being educated, it is easier to give children good habits and suitable behaviour, as they don't have bad habits or strict behaviour, at that time.

The success of preschool education in reaching its goals, depends primarily on the personality of the teacher, his knowledge of teaching techniques and his elasticity in performing these techniques.

Training qualified teachers depends on the proficiency of the educational institutions, too. The basic responsibility of universities on this subject must be to add new knowledge to the present knowledge and to perform programs which help students to produce creative ideas and which improve their personalities.

Consequently, the aim of preschool teacher training programs must not be to graduate so many teachers, but must be to produce a modern education and research.

The Keywords are: Preschool education, the quality of the teacher and teacher training.

Eğitim, bireylerin gelecekteki yaşamlarını doğrudan etkilemesi ve sosyal yapının oluşmasındaki önemli etkisi nedeniyle toplumların gelişmesinde en önemli süreçtir. Eğitim sürecini birbirini izleyen ve birbiri üzerine biriken öğrenme ve öğretme olayları oluşturur. Birbirini izleyen öğrenmelerin oluşturduğu sürece eğitim diyebilmek için bu öğrenmelerin belli bir hedefe ya da hedefler dizisine ulaşmak için yapılması gerekmektedir. Eğitim insanlığın doğusundan başlayıp, günümüzde de uygarlık düzeyi ne olursa olsun her toplumda süregelmektedir. Eğitime ne kadar erken yaşta başlanırsa o denli olumlu sonuçlar alınacağı artık tüm bireylerce kabul edilen bir gerçektir (Fidan ve Erden, 1992). Eğitim görevlileri bireylerin hem toplumsal hem de bireysel boyutta ki ilgilerini, ihtiyaçlarını, duyu ve düşüncelerindeki tüm değişiklikleri ve gelişmeleri bilmek durumundadır. Ancak o zaman, o ülkede yaşayan insanların eğitilmesi, onlara beceri ve yetenekler kazandırılması, yeni teknolojiler geliştirilmesi, en azından yeni teknolojilerin her alanda kullanılması mümkün olacaktır (Yükseler, 1997).

Hayatın ilk yıllarında alınan eğitimin ve geçirilen deneyimlerin daha sonraki yaşlarda öğrenme yeteneği ve akademik başarı üzerinde önemli etkileri vardır. Ayrıca verilen eğitimin, yeteneklerin gelişmesinde de rolü büyüktür. Özellikle okulöncesi dönem, çocuğun tüm gelişim alanlarının hızlandığı

yıllardır (Aksoy, 1994). Öğrenmeye ve eğitime elverişli bir dönem olan okulöncesi döneminde, çocukların kötü alışkanlıkları ve katı davranışları olmadığından, onları iyi alışkanlıklara ve uygun davranışlara yöneltmek diğer dönemlere göre daha kolay olabilir. Bu da en iyi okulöncesi eğitim kurumlarında gerçekleştirilir (Sarp, 1997).

Okulöncesi eğitim kurumları, 0-6 yaş arası çocukların tüm gelişimlerini sağlıklı ve düzenli fiziksel koşullar içinde, toplumun kültürel özellikleri doğrultusunda en iyi biçimde yönlendiren; onlarda sağlam bir kişiliğin, sosyal duyarlılığın ve yaratıcı bir zekânın temellerini atan; uzman-eğitici kadroya sahip; temel fonksiyonu eğitim olan sosyal kuruluşlardır (Oğuzkan ve Oral, 1992). Okulöncesi eğitim kurumlarının işlevlerini yerine getirebilmesi için bazı koşulların olması gerekmektedir. Bunlar; fiziksel koşullar, program; ve bu programı etkin şekilde uygulayacak olan eğitici kadrodur. Okulöncesi eğitim kurumunda, çocuğa verilen eğitimin niteliğini belirleyen öğelerden biri, kurumun fiziksel konumunun düzenlenme biçimi ve donatımıdır. Gereğince düzenlenmiş ve yeterince donatılmış bir okulöncesi kurumu, herşeyden önce sağlıklı, güvenli ve çekicidir. Okulöncesi kurumu olarak kullanılan bina ve bahçenin sağlık, güvenlik, eğitim ve öğretim amaçlarına uygun olması gerekmektedir (Kantarcioglu, 1984; Koçak, 1996). Okulöncesi programlarının çocuğa bilgi aktarmaktan çok, çocuğun içinde varolan yeteneklerinin gelişmesine yardımcı olması gerekmektedir. Programın içeriği çocuğun yaşantısına olumlu katkı sağlayacak düzeyde olmalıdır. Bu nedenden dolayı hazırlanan program; Nasıl bir insan yetiştirmeliyiz? Çocuğa hangi davranışları nasıl ve ne yolla kazandırmalıyız? Kazanıp kazanmadığını nasıl belirleriz? gibi soruları cevaplayabilir düzeyde olmalıdır (Yükseler, 1997).

Kaliteli bir okulöncesi eğitim kurumunun etkili olabilmesinin en önemli unsuru programı uygulayacak olan öğretmen ve uygun koşulları sağlayacak olan personeldir. Araştırmalar göstermiştir ki; çocuk gelişimindeki personelin eğitimi ile çocuğa verilen erken çocukluk eğitimi arasında olumlu ilişkiler vardır (Bredenkamp, 1987). Okulöncesi eğitimde öğretmenin yeterliliğinin ayrı bir önemi vardır. Çünkü bu dönemdeki çocuk, öğretmeniyle özdeşim kurar. Aile içi iletişimde model aldığı kişilerin yerine artık öğretmenini yerleştirir. Okulöncesi çocuğun öğretmeniyle olan duygusal ilişkisi, onun tüm öğrenim yaşantısını etkilemekle birlikte, kişiliğinin gelişmesinde de çok önemli bir yere sahiptir (Isenberg ve Jalongo 1997). Okulöncesi eğitimin amaçlarına ulaşması, herkesten ve herşeyden daha çok öğretmenin kişilik yapısına, öğretim teknikleri konusundaki bilgisine ve bu teknikleri uygulayışındaki esnek tutuma bağlıdır. Öğretmen daima öğretme stratejilerindeki bilgisini artırmak için kendisini sürekli yenilemelidir. Mesleği ile ilgili kitap, dergileri okuyarak hizmet-içi eğitimine, paneller, konferanslar gibi çeşitli aktivitelere katılarak önceden edindiği bilgileri yenilemiş olmakla kalmaz bilim ve teknolojiyi yakından izleme şansını da bulmuş olur.

Öğretmen-çocuk etkileşiminde üç önemli yaklaşımdan söz edilmektedir:

Otakratik (autokratik) etkileşimde öğretmenler çocukların belirli ve değişmez kurallara uymalarını isterler. Bu tür ilişkileri yaşayan çocuk asi ve saldırganlık gibi olumsuz davranışların yanında çekingen, kaygılı, özdenetimi yeterince gelişmemiş pasif davranışlar içinde de olabilirler.

Hoşgörülü (permissive) etkileşimde öğretmenler çocuklar üzerinde çok az baskı kurarlar ve çocuklardan pek fazla bir şey istemezler. Bu tip ilişkileri yaşayan çocukların özdenetimleri pek fazla gelişmediğinden kendine güven duygusu oluşmaz.

Demokratik (democratic) etkileşimde öğretmenler çocukların kendi kararlarını vermeleri için teşvik ederler. Bu tip çocukların özgüvenleri, öz denetimleri ve öz saygıları yüksektir (Isenberg ve Jalongo 1997).

Çocuklarla etkileşimde bulunan demokratik öğretmen;

Öncelikli olarak kendilerini işine adanmış, sevgi dolu, sezgi sahibi, esnek, sabırlı, enerji dolu ve kendine güveni olan kişiler olmalıdır (Beane ve Lipka 1986).

Çocuğa rehberlik ederken onun kendisine güvenmesini sağlar. (Öğretmen, çocukların kendilerine güvenildiğinde güvenmeyi; kendilerine saygı duyulduğunda saygılı olmayı öğrendiklerini bilir).

Çocuğu gerçekten dinleyerek fikir ve düşüncelerine saygı duyar. (Çocuk öğretmene soru sorduğunda öğretmen çocukla göz kontağı kurarak, ona değer verdiğini hissettirecek tarzda sorusunu içten bir tavır ile cevaplandırır).

Bütün çocuklar için adil bir düşünceye sahiptir ve hiçbir çocuğa ayrıcalıklı davranmaz ve herkese aynı oranda ilgi gösterir. Sahip olduğu insani niteliklerine dayalı olarak, öğretmen, kendi ve çocuklar arasındaki bağı kuvvetlendirir.

Çocukların kişisel girişimde ve önerilerde bulunmasını sağlar. (Bunun için uygun ortamlar hazırlar ve çocuğun bu yönde gösterdiği davranışları destekleyerek gelişmesini sağlar).

Sınıfı düzenlerken, çocuğun yaşına uygun aktiviteler ve materyaller seçer. Etkileşimi arttırmak için daha çok zaman ayırır.

Çocuklardan kendi kararlarının sonuçları için sorumluluk alabilmesini bekler. Eğer çocuk bir karar verdiyse bunun sonucu ne olursa olsun sorumluluğu alabilmesini sağlamalıdır (Isenberg ve Jalongo, 1997).

Okulöncesi Öğretmeni Neler Yapmalıdır?

Okulöncesi öğretmeni çocuğun her yönden (fiziksel, sosyal, duygusal ve zihinsel) gelişmesini sağlayacak şekilde plan yapmalıdır. Bu planı hazırlarken her bir çocuğun bireysel ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate almak zorundadır. Öğretmen çocukların potansiyellerini açığa çıkarmak için sürekli rehber olmalıdır. Bazen çocuklar oyunlarında sürekli aynı şeyleri tekrar ederler. Bu nedenden dolayı farklı oyunlar üretmeyebilirler. Öğretmen farklı bir oyun veya oyun materyali ortaya koymadan, konuyla ilgili sadece özel bir soru sorarak çocuğun bakış açısını geliştirebilir. Örneğin; okulöncesi öğretmeni sınıfta oyun köşesine çocuklarla birlikte bir lokanta hazırlayabilir. Çocuklar bu köşede bir hafta süresince oynadıktan sonra oyunlarına farklılık ve canlılık katabilmek için öğretmen lokantanın duvarlarına ilginç resimler yapıştırabilir. Böylece çocukların oynadıkları oyuna değişik bir boyut getirebilir. Bu oyunda

öğretmenin yaptığı küçük bir değişiklik sınıfındaki çocukların düşünce süreçleri ve hayal güçlerini olumlu yönde geliştirilecektir. Öğretmen sınıfındaki çocukları daha iyi tanıyabilmek için gözlem yapması gerekmektedir. Bu durumda sosyal, duygusal, motor ve bilişsel gelişimlerine olumlu katkılar sağlar. Ayrıca öğretmenin bu gözlemleri sayesinde çocuğun problemleri bir durumla karşılaştığında yardımı ihtiyacı olup olmadığına karar verebilecektir (Skeen ve Mckeniy 1992, Isenberg ve Jalongo 1997).

Okulöncesi öğretmeni çocukların planladıkları aktiviteleri yapabilmeleri için uygun ortamı ve imkanları sağlayabilmelidir.

Okulöncesi öğretmeni çocuklarla sık sık sohbet ederek, çocukların yaptıklarıyla ilgili geri-iletim sağlamış olur. Örneğin; “büyük bir çanta da sebze getirdiğini gördüm” veya “doktorun muayenehanesine gitmeden önce bebeğini battaniyeye sardığını farkettim” gibi yorumlar yapması, çocuğun seçtiği konuda yoğunlaşmasını sağlayacaktır.

Okulöncesi öğretmeni çocuklara övgü içeren destekleyici sözleri yerinde ve akıllıca kullanmalı özellikle de yargılama yapmamalıdır. Çocuğun olumlu davranışında övgü içeren destekleyici sözcüklerin söylenmemesinin yanı sıra her davranışını övgü yağmuruna tutmak da hatalı olacaktır. Örneğin; çocuk resim yaparken daha resmini tamamlamadan öğretmenin övgü dolu sözler söylemesi bu aşamadaki çocuğa olumsuz etki yapabilir. Bu da çocuğun gelişimini engelleyecektir. Bu nedenden dolayı öğretmen çocuğun yaptığı çalışmadan tatmin olup onu arkadaşlarına ve kendisine gösterene kadar değerlendirmesini ertelemek durumundadır (Isenberg ve Jalongo, 1997).

Bütün bunlar gözönüne alındığında okulöncesi öğretmenin kişilik özellikleri kadar mesleki formasyonun geliştirilmesinin önemi de ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle öğretmen yetiştiren kurum ve kuruluşların bu alanda dikkat etmesi gereken bazı noktalar olmaktadır. Öğretmen eğitimi bir çok ülkede çeşitli programlarla yürütüldüğü bilinmektedir. 21. y.y. eşliğinde olmamıza rağmen, öğretmen eğitimi programlarının gelecekte çizeceği yönün ne olacağını tahmin etmek zor olmaktadır. Yüksek öğretim kurumları, öğretmen organizasyonları, ulusal organizasyonlar, ulusal ve devlet eğitim otoriteleri, öğretmen eğitimini iyileştirmek için çok çeşitli yollar sunmaktadır. Okulöncesi öğretmenlerinin yetiştirilmesi evrensel görülse de ancak her ülke kendi ihtiyaçları doğrultusunda farklı yaklaşımlar geliştirmiştir. Tüm bu yaklaşımlar okulöncesi eğitim alanında “en iyi olanı” bulma çabası içindedir. Spodek ve ark. (1988) “en iyi olana” ait bazı kriterler olduğunu öne sürmektedirler (Akt; Saracho, 1992).

★ Uygulama için kalite standartlarının oluşturulmasına ihtiyaç vardır. Tüm okulöncesi öğretmenleri, temel bir dizi bilgi, beceri, anlayış ve değere sahip olmalıdır.

Okul öncesi eğitimi, tüm çocukların ihtiyaçlarına eğilmelidir. Anaokulu, anasınıfı, kreş ve diğer yerlerde çalışan öğretmenler için belirli standartlar koyulmalıdır. Bu mesleğe giren kişilerin yeterli ve ilgili olmasına önem verilmelidir. Bütün bunlar yapıldıktan sonra okulöncesi eğitiminde uzmanlaşma konusuna sıra gelebilir.

★ Okulöncesi öğretmenleri, farklı branşlardan geçiş yapabilmelidir. Çünkü farklı branşlardan gelen kişiler alana zenginleştirileceklerdir. Bu yüzden alanda değişik branşların dengelenmesi gerekir. Bunlar farklı sosyo-ekonomik düzeyde, farklı kültürlerde hatta farklı ülkelerden kişilerin katılması şeklinde olabilir.

★ Standartların, nasıl ve kimler tarafından uygulanacağını kararlaştırılmalıdır. Farklı kurumlar, farklı okulöncesi öğretmenleri için standartlar oluşturur ve uygular. Özellikle de mesleki kurumlar, okulöncesi öğretmenlerinin standartlarını etkileyecek olguları geliştirmeli ve bu programlar uzman kişiler tarafından yürütülmelidir.

★ Okulöncesi eğitiminde erkek öğretmenlerin oranı düşüktür. Bunun eşit oranda olması için çaba sarfedilmelidir. Bir başka sorun da ücretlerin düşüklüğü olup, ücretlerin iyileştirilmesi yoluna gidilmelidir.

★ Okulöncesi öğretmenleri, diğer öğretmenlerle bilgi, beceri ve değerleri paylaşması gerekmektedir.

Toplumun çocuklarla ilgili tavır ve değerleri bir dizi etik değerlerin yansıması şeklinde oluşur. Değerler, toplumların değişimiyle beraber değişmektedir.

Genellikle okulöncesi öğretmen yetiştiren kurumlar, kendi ülkelerindeki programları benimser ve uygularlar. Saracho ve Spodek (1990)'da hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde okulöncesi öğretmenlerinin nasıl yetiştirildiğini inceledikleri çalışmalarında ABD'de değişik eyaletlerde bir çok benzer eğitim sistemleri saptamışlardır. Buna rağmen anaokulu öğretmenlerinin, kreşte çalışan öğretmenlerin ve ilkökul öğretmenlerinin farklı şekillerde yetiştirildiğini bulmuşlardır.

Okulöncesi eğitimi öğretmenlerinin daha iyi yetiştirilmesi uluslararası bir konudur. Ülkeler arasında özellikle eğitimdeki sorunların ele alınışı ve çözüm bulması konusunda ortak bir çalışmalar yapılabilir. Üniversitelerin bu konudaki temel sorumluluğu, mevcut bilgilere yeni bilgiler eklemek öğrencilerin yaratıcı, orjinal fikirler üretmesini teşvik etmek olmalıdır. Üniversiteler bu fonksiyonlarını diğer ülke üniversite sistemlerinden bağımsızca yerine getirmelidir (Saracho, 1992).

Sonuç olarak okulöncesi öğretmeni yetiştiren programların ne kadar öğretmen mezun ettiği değil, çağdaş düzeyde öğretim ve araştırma yapan programların olmasıdır. Ayrıca yetiştirilen öğrenci sayısı ile ülke gereksinimi arasında paralellik sağlanmasına dikkat edilmelidir.

KAYNAKLAR

- Aksoy, A., (1990) "Okulöncesi Eğitim Kurumlarında Yönetim" Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Yayını No: 16 Ankara
- Beane, J. A.; Lipka, R. P.,(1986) "Self-Concept, Self-Esteem and the Curriculum, Teachers College Press, New York.
- Bredenkamp, S.,(1987) Accreditation Criteria and Procedures National Association for the Education of Young Children.
- Fidan, N., Erden M.,(1982) "Eğitime Giriş" ikinci baskı Feryal Matbaacılık.
- Isenberg, P.J.T.; Jalengo, R. M., (1997) "Teachers Roles and Responsibilities" Creative Expression and Play in Early Childhood, Second Edition, Macmillan Publishing Company
- Kantarcioglu, S., (1984) Anaokulunde Eğitim, ikinci basım Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Koçak, N., (1996) "Okulöncesi Eğitim Kurumlarında Sağlık" Milli Eğitim Eğitim-Sanat-Kültür sayı:132. sy. 30-32 Ankara.
- Oğuzkan, Ş.; Oral, G., (1992) "Okulöncesi Eğitimi" Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları, Dördüncü Basım. İstanbul.
- Saracho, N.O., (1992) "The Future of Teacher Preparation for Early Childhood Education. Edited by Evans. R., Saracho N.O., Gordon and Breach Science Publishers S.A., All right reserved.
- Sarp, N., (1997) "Okulöncesi ve İlkokul Döneminde Sağlık Eğitiminin Önemi" I. Ulusal Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi. sy. 553-557 Ankara.
- Skeen, P., Mckenry C.P., (1992) "The Teacher's Role in Facilitating a Child's Adjustment to Divorce" Curriculum Planning for Young Children. Editor Brown, F.J., National Association for the Education of Young children Publishers.
- Yükseler, A.,(1997) "Çocuk Eğitimi, İlköğretim Okulu Programı ve Kavramları" I. Ulusal Çocuk Gelişimi ve Eğitim Kongresi. sy. 402-405 Ankara.